

BAŁTYK dla wszystkich

Network Poland

Know-How Hub
Centrum Transferu Wiedzy

Network Poland

**Przeczytanie tego artykułu w wersji elektronicznej,
zgodnie z obliczeniami *Website Carbon Calculator*,
pochłonęło 36,88g CO₂. Pamiętaj jednak o śladzie węglowym
wytworzonym podczas produkcji Twojego
urządzenia elektronicznego!**

**dr hab. Tymon Zielinski prof. IO PAN¹, dr Tomasz Kijewski¹,
dr Paulina Pakszys¹, mgr Aleksandra Koroza¹, mgr Izabela
Kotyńska-Zielińska², mgr Katarzyna Romancewicz¹**

¹ Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk

² Today We Have

Edukacja nieformalna dla ochrony Morza Bałtyckiego

Tradycyjnie, system edukacji można podzielić na edukację formalną, pozaformalną oraz nieformalną. Edukacja formalna charakteryzuje się tym, że jest prowadzona przede wszystkim w szkołach, uczelniach, lub w ramach szkoleń zawodowych i której celem jest dostarczenie wiedzy podstawowej, przeważnie przekazywanej w tradycyjnej formie relacji mistrz-uczeń. Formuła edukacji poza formalnej związana jest z instytucjonalnie prowadzoną edukacją, ale poza formalnymi (zarejestrowanymi) programami kształcenia i szkoleń, zatem zazwyczaj nie prowadzi do uzyskania jakiegoś rodzaju stopnia formalnej kwalifikacji.

Natomiast edukacja nieformalna opiera się na zasadzie nieustającego procesu kształcenia, kształtowania wartości, postaw, ciągłego zdobywania wiedzy i umiejętności z wykorzystaniem doświadczeń związanych z otoczeniem, np. rodziną, przyjaciółmi, środowiskiem pracy, ale także i wszelkich dostępnych rodzajów mass mediów. Obecnie obserwowany wzrost roli edukacji nieformalnej w procesie kształcenia jest związany z rozwojem technologicznym i cywilizacyjnym świata, który postępuje w zawrotnym tempie i wymaga od wszystkich ciągłego uzupełniania zasobów wiedzy tak, aby nadążyć za zmianami i być w stanie funkcjonować (zdobywać pracę) w tej szybko zmieniającej się rzeczywistości.

W celu umożliwienia obywatelom podejmowania skutecznych decyzji opartych o najnowsze zdobycze nauki, jednym z najważniejszych zadań badaczy i edukatorów jest pogłębianie statusu nauki i jej roli w życiu obywateli, do czego konieczne są efektywne mechanizmy przekazywania wiedzy naukowej globalnej społeczności świata^{1,2,3}, szczególnie, że transfer wiedzy w realiach XXI wieku odbywa się w dużej mierze poprzez szybko zmieniające się zasoby internetowe i medialne^{4,5}.

W tym kontekście, wielką zaletą edukacji nieformalnej jest to, że co do zasady, nie opiera się na sztywnych i wieloletnich programach kształcenia, a jest formą edukacji praktycznej, w której kluczem jest to, że osoby edukowane znajdują się w centrum procesu edukacyjnego, natomiast rola edukatorów, w dużej mierze, sprowadza się do działań wspierających, a elementy

¹ K. Kopke, J. Black, A. Dozier, Stepping Out of the Ivory Tower for Ocean Literacy, *Front. Mar. Sci.* 6/60/2019;

² E. Jensen, A. Geber, Evidence-Based Science Communication. *Front. Commun.* 4/78/2020;

³ J.M. Rubio-Iglesias, T. Edovald, R. Grew, T. Kark, A.E. Kideys, T. Peltola, H. Volten, Citizen Science and Environmental Protection Agencies: Engaging Citizens to Address Key Environmental Challenges, *Front. Clim.*, 2020;

⁴ J. Kahila, T. Valtonen, M. Tedre, K. Mäkitalo, O. Saarikoski, Children's Experiences on Learning the 21st-Century Skills With Digital Games, *Games and Culture*, 15/6/2020, s.685-706;

⁵ M.A. Peters, Digital socialism or knowledge capitalism? *Educational Philosophy and Theory*, 52/1/2020, s. 1-10;

praktyczne w tym procesie edukacji umożliwiają łatwe korzystanie z najnowszych zdobyczy nauki i technologii.

W edukacji nieformalnej, właśnie elastyczność programów nauczania jest gwarantem tego, że w toku nauczania można korzystać ze zdobyczy najlepszej, aktualnej wiedzy naukowej, często dostępnej w Internecie, co w sztywnych ramach edukacji formalnej jest zazwyczaj niemożliwe. W przypadku transferu wiedzy w formalnym systemie edukacji, szkoły często nie podążają za tym rozwojem i nadal uczą w oderwaniu od zmian i od własnych doświadczeń i umiejętności osób edukowanych, z pominięciem dalszego, praktycznego zastosowania zdobytej wiedzy^{6,7}.

W kontekście wykorzystania możliwości edukacji nieformalnej w nauczaniu o morzach i oceanach, dużą nadzieję należy łączyć z niedawno rozpoczętą Dekadą Oceanu ONZ (ang. *Decade of Ocean Science for Sustainable Development (2021-2030)*). Organizacja Narodów Zjednoczonych ogłosiła konieczność szeroko zakrojonych badań i działań dotyczących oceanów w celu przeciwdziałania niekorzystnym procesom zachodzącym w środowisku oceanicznym, oraz aby wszyscy interesariusze wypracowali wspólne ramy działań, które zapewnią, że nauka o oceanach będzie mogła w pełni wspierać społeczności świata w tworzeniu lepszych możliwości dla realizacji założeń zrównoważonego rozwoju mórz i oceanów.

Jednym z założeń Dekady jest to, aby ułatwiać globalną komunikację i wzajemną wymianę myśli i doświadczeń między społecznościami badaczy i edukatorów oraz zainteresowanych interesariuszy, a jej wyniki mają na celu zaspokojenie potrzeb społeczeństwa obywatelskiego. To wymaga rozwoju nowych, opartych na współpracy, rodzajów partnerstwa, które mogą zapewnić bardziej efektywne, ujęte w ramy naukowe zarządzanie oceanami i ich zasobami. Cele dekady promują również bardziej ukierunkowany przepływ informacji, a także innowacyjne sposoby prowadzenia i wykorzystywania nauki o oceanach.

Dobrym przykładem działania dotyczących morskiej edukacji nieformalnej jest koncepcja *Ocean Literacy*, którą można na język polski tłumaczyć jako *Świadomość Morską*, a której fundamentem jest zrozumienie wpływu mórz i oceanów na nasze życie oraz naszego wpływu na oceany. W efekcie, oczekuje się, że osoba dobrze poinformowana o sprawach mórz i oceanów, będzie podejmować odpowiedzialne i zrównoważone decyzje dotyczące wykorzystania szeroko rozumianego środowiska morskiego i jego zasobów, co jest kluczowe dla harmonijnego rozwoju społeczności całego świata.

W wielu krajach świata podejmowanych są inicjatywy, mające na celu wdrażanie założeń *Ocean Literacy* wśród lokalnych społeczności. Poniżej podajemy trzy przykłady polskich, morskich inicjatyw edukacyjnych, prowadzonych w myśl założeń *Ocean Literacy*.

1. **Ocean zmian** – całoroczny projekt koordynowany przez Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk we współpracy z partnerami, będący częścią europejskiej platformy edukacji morskiej EU4Ocean Coalition. Od roku 2021 projekt jest partnerem programu UN Decade of Ocean Science for Sustainable Development (2021-2030).

⁶ H. Fischer, D. Amelung, N. Said, The accuracy of German citizens' confidence in their climate change knowledge, *Nature Climate Change*, 9/776/2019, s. 776–780;

⁷ I. Kotyńska-Zielinska, S. Olenin, K. Fornalewicz, A. Pradzinska, J.M. Westawski, Perception of Arctic issues among young learners in Poland and Lithuania, *Oceanologia*, 2020.

Ideą projektu *Ocean zmian* jest wymiana informacji o sprawach dotyczących mórz i oceanów, w celu budowy społeczności, działającej w ramach Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, a w przypadku działań lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem Bałtyku. Na projekt składają się dwie doroczne, międzynarodowe konferencje, dla dzieci oraz dla młodych badaczy pt. *Where the World is Heading*, doroczny piknik naukowy oraz całoroczne warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży, w trakcie których uczniowie, wzajemnie uczą się wrażliwości na sprawy środowiska naturalnego Bałtyku, w każdym tego aspekcie, w tym także na konsekwencje społeczne zmian.

2. **NiePodręcznik oceaniczny** – wspólna aktywność Instytutu Oceanologii Polskiej Akademii Nauk, Akwarium Gdyńskiego, realizowana we współpracy z Sopotkim Towarzystwem Naukowym oraz *Today We Have*. Projekt powstał w wyniku lockdownu, związanego z sytuacją epidemiologiczną, uniemożliwiającą prowadzenie edukacji morskiej w dotychczasowej formie. Niepodręcznik oceaniczny to seria krótkich filmików (obecnie już ponad 100), poruszających rozmaite kwestie związane ze środowiskiem morskim, w których naukowcy i edukatorzy przygotowują filmy w mieszkaniach, parkach, na plaży, co przybliży odbiorców do edukatorów i ludzi nauki, odczarowując ich częsty wizerunek, jako „dziwnych” i niedostępnych postaci.

3. **Ocean Literacy** – zrozum swój ocean, portal prowadzony przez Akwarium Gdyńskie.

W ramach inicjatywy promowane są projekty z zakresu szeroko pojętej edukacji morskiej prowadzone przez polskie instytucje i organizacje. Można tutaj znaleźć przykłady dobrych praktyk oraz materiałów dla „morskich” nauczycieli i edukatorów, między innymi wszystkie odcinki *NiePodręcznika oceanicznego*.

Podsumowując, edukacja nieformalna, ze swoim elastycznym i projektowym podejściem do zajęć, stanowi atrakcyjną oraz efektywną alternatywę przekazywania ważnych treści edukacyjnych dzieciom, młodzieży i wszystkim członkom społeczeństwa. Rola tej formy edukacji jest szczególnie istotna w kontekście powszechnej edukacji dotyczącej zmian zachodzących w środowisku naturalnym Bałtyku, ponieważ, takie treści, jeśli uczniowie znajdą w szkolnych programach edukacyjnych, to w najlepszym wypadku, w bardzo rozproszonej formie, bez kompleksowej dyskusji dotyczącej zachodzących procesów i ich konsekwencji środowiskowych i społecznych.